

ПРИКАЗИ И КРИТИКЕ

ПРИКАЗ

УДК: 821.163.41.09-95 Владушић С.(049.32)

821.163.41.09"19/20"(049.32)

82.09(049.32)

Стефан П. Пајовић*

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

МЕГАЛОПОЛИС И ПОБУЊЕНА КЊИЖЕВНОСТ

СЛОБОДАН ВЛАДУШИЋ: КЊИЖЕВНОСТ И

КОМЕНТАРИ: УПУТСТВО ЗА ОРУЖАНУ ПОБУНУ

(БЕОГРАД: СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК, 2017)

Како је аутор збирке есеја универзитетски професор, прилично општ наслов књиге упућује да се ради о још једном компендијуму академских текстова усиљено повезаних у монографију која би касније служила као адут за реизбор. Потенцијални читалац који овако резонује не би могао бити више да греша, јер ова „књига теоријске прозе“ (Владушић 2017: 375) жели да распрши све илузије читаоца о бирократски прецизном свету.

Већ на самом почетку стоји епитаф којим се одаје пошта несугласном читаоцу, што је аутор, по сопственом признању, преузео из *Хазарског речника* Милорада Павића. На овај начин се индиректно велича *живи* читалац, у сваком смислу те речи, који је започео литерарно путовање преко безмало четири стотине

*stefan@capsred.com

страница. Постоји пет поглавља која су жанровски различита, али прате исту мисаону нит која је јасно изложена још у предговору. Однос аутора, који је професор српске књижевности, према теми свог научног рада јесте пре свега личан, али и ангажован. Он је свестан да књижевност изложена на страницама ове књиге сама по себи није довољна и неопходни су јој коментари како би *свако* разумео њен концепт, схватио њену улогу и тиме распршио фаму о неопходности езотеријске књижевности. За аутора, књижевност је равна *институцији* задуженој за корените промене личности, односно њено оснаживање у суровом свету у коме живи.

Прво поглавље је посвећено стању Мегалополиса, концепта левијатанског светског поретка који аутор развија од прве до последње странице. Заправо, њега не интересује толико сам Мегалополис колико могућност побуне против истог и повратак изворном полису или стварање Новог Полиса како је названо последње поглавље, али и електронски часопис чији је аутор био један од оснивача. У академском свету, једно од лица Мегалополиса је *schmoozing*, уштогљени начин упознавања који је у коментару окарактерисан као „сентиментално невоспитање“. Иначе, сва прва три потпоглавља праћена су текстом-коментаром, док у себи садрже бројне ескурсе богате теоријским сазнањима, који уз Речник појмова на крају воде читаоца кроз нимало једноставне филозофске концепте које се помињу кроз читаву књигу.

Прича о тужној судбини личности у Мегалополису уступа у другом поглављу места сасвим личном путопису са Малте индикативно насловљеном „Искусство“. Живописне слике које почињу још од првих таласа смењују се једна за другом све до неизоставног одељка намењеном коментару, где сазнајемо да овај писац није пуки туриста. Он своје филозофске и књижевне теорије базира на сопственом искуству које схвата као део сложеније и дуговечније целине, чији је саставни део, како смо то већ истакли, управо *искусство књижевности*:

У целој овој причи нисам важан ја. Није важан чак ни Црњански. Важно је само то искуство, које је Црњански пренео мени, а ја другима у форми своје симболичке имовине... Кога то не може да обрадује, заслужио је да умре сам, као роб (174).

Наредно поглавље које стоји посред књиге јесте „Личности“ и савршено је наративно позиционирано између Мегалополиса и књижевности. Заправо, циљ и јесте да се личност појединца постави у средиште уз помоћ књижевности како Мегалополис више не би имао контролу над њом, јер је она освешћена и не жели му више служити ни подсвесно, а камоли својевољно. Шест есеја у овом поглављу посвећено је разним стварним и фиктивним личностима: поменутом Милошу Црњанском, Андрићевим ликовима, Станиславу Кракову, Винаверу и

другима. У Коментару овог поглавља срећемо и причу о фотографији са корица, насталу на српском војничком гробљу на Зејтинлику у Солуну, чији је аутор пишчева супруга. Призор уређених стаза, старе војничке униформе чика Ђорђа и вила представљају спону између колективног и личног искуства и колац у срце тежњи Мегалополиса да појединцу подметне бремениста колективна искуства уместо личних, које индивидуа једино може обрадити телом и духом. Уколико она жели да спозна то национално-колективно, може то учинити у сразмерним дозама, као што то аутор чини приликом посете Солуну.

У четвртном поглављу Мегалополис и књижевност се отворено сучељавају кроз четири есеја који се баве „сфером идеја“, новим историзмом и студијама културе. Пажњу привлачи оглед о савременом крими-роману који даје „једну малу историју криминалистичког жанра“ (336), на основу које доказује да и жанровска књижевност може садржати личности, односно да се у самом срцу мегалополисне књижевности, у жанру, такође може пронаћи оружје за побуну. У пропратном коментару сажет је концепт „књижевности личности“ која није елитистичка, па чак ни ангажована. Она се нуди сваком појединцу (робу Мегалополиса, филистеру) као вид аутокреације, односно „свакоме ко има храбрости да крене тим путем“ (350).

Завршни есеј о раније поменутом Новом Полису, заправо је пројекција будућности *романтизма* који је преузео на себе „интенцију просвећености – обликовање достојанства човека – у тренутку када се показало да разум који је требало да ослободи човека, истог тог човека претвара у машину“ (352). Стога је савремено поимање романтизма кључно за разумевање будућности. Коментар нуди виђења даље побуне личности против Мегалополиса, али и најављује трећи циклус теоријске прозе који ће бити посвећен Бориславу Пекићу. Подсетимо, *Црњански, Мегалополис* је био први део, а књига пред нама други део.

Први Прилог наводи шест „Теза о личности“ које су поприлично сажете и потврђују шта је био главни циљ или задатак писања ове књиге и у чему лежи њена највећа вредност. Иако је могао да наступи ауторитарно као свезнајући писац, Владушић се одлучио да разгради механизам Књижевности¹ Мегалополиса формиран у оквир тројства писца, дела и читаоца. Његов приступ је посве личан,

¹ Када је помиње у оквиру Мегалополиса, аутор користи велико слово како би је разликовао од књижевности коју он пропагира.

о чему сведоче пасуси, па и читави огледи о сасвим *личном искуству* које стоји као мотивација за бављење пре свега књижевним наукама, а потом и свим осталим хуманистичким областима знања. Владушић се одриче кринке писца и каже: „што се мене тиче, овај текст и ова књига писана је из позиције личности“, и наводи предности оваквог писања: „[...] личност има могућност да се бори против Мегалополиса, у име ближњих, с ближњима и оним удаљеним који постају блиски, из љубави према ближњима“ (86–87). Дакле, писац и читалац се зближавају и прерастају у саборце, а књига се преображава у њихово оружје и комуникацијски канал.

Због тога поднаслов „Упутство за оружану побуну“, како нам открива Завршна напомена, јесте деборовска ситуационистичка диверзија, али утолико тачна, колико смо спремни и зрели да *књижевност подведемо под појам оружја*. *Књижевност и коментари* јесте борба појединца (писца) да допре до другог појединца (читаоца) и тиме зада већу штету Мегалополису него било какав види колективне побуне, нарочито не оне оружане. Како сам Владушић истиче (14), намена ове књиге је трострука: неког ревносног, али неосвешћеног студента књижевности ће можда занимати искључиво књижевни есеји, док су оне које апсолвирао књижевност коментари доста занимљивији јер из есеја у есеј праве узвратну спону књижевности и живота и живота и књижевности. Трећи начин читања је најопаснији, како по друштво, тако и по појединца, јер је у њему садржана морална и наративна „бојева глава“. Наиме, када читалац схвати да књижевност није механичка делатност већ да настаје из надасве *личне* потребе, тада он увиђа да је она жива попут њега, али након тог сазнања читав свет напрасно оживљава, а нуспојава је *грађење личности* некадашњег читаоца. Таква личност никада не може бити роб Мегалополиса са страница *Књижевности и коментара* и тада почиње истинска побуна и борба.

Датум пријема: 16.7.2018.

Датум исправки: /

Датум одобрења: 10.9.2018.